
Projev Radima Palouše

Vzpomínkovým shromážděním uctila UK památku prezidenta Václava Havla - Projev profesora Radima Palouše

Magnificence, spectabiles, honorabiles, cives academici, amici clarissimi atque carissimi!

Zemřel náš Václav Havel, doktor honoris causa Univerzity Karlovy. Toto ocenění dostal hned dne 30. května 1990 „za významné morální a filozofické podněty politickému myšlení lidstva“. Ne všechny čestné doktoráty mají takové fundamentum in re jako tato pocta. Mohu to konstatovat s plnou odpovědností, protože jsem se účastnil nemála jeho projevů a přečetl nemála z jeho písemné pozůstalosti. Byl „členem korespondentem“ (tak se sám nazval) disidentského bytového akademického semináře ve Všehrdově mlýně na Kampě, proto zvaného Kampademie („akademici“ se scházeli čtrnáctidenně vždy v pondělí). Zde i v několikadenních letních soustředěních na Havlově chalupě na Hrádečku účastníci referovali o své filozofické četbě a reflexích. Samizdatově vydávali samizdatovou knižnici Nově cesty myšlení (celkem 32 titulů). Havel byl dobře obeznámen se spisy nejvýznamnějšího českého myslitele 20. století Jana Patočky.

Přestože takto vyzbrojen a nadán, mluvil a psal bez okázalosti, máje na mysli především svou odpovědnost za dění ve své vlasti. Z vězení v jednom svém dopise napsal: „Čemu je vlastně člověk odpovědný? K čemu se vztahuje? Co je posledním horizontem jeho počínání, absolutním úběžníkem všeho, co dělá; neobelstitelnou ‚pamětí bytí‘, svědomí světa i nejvyšší ‚soudní‘ instancí; co je tím rozhodujícím měřítkem, pozadím či prostorem každé jeho existenciální zkušenosti? A co je zároveň tím nejdůležitějším svědkem či záhadným partnerem jeho každodenních rozprav se sebou samým; tím, čeho se – ať je vržen do jakékoliv situace – nepřetržitě ptá, na co spoléhá a k čemu se svým konáním obrací; tím, co ho svou vševědoucností a nepodplatitelností straší i zachraňuje; tím, na co člověk vlastně jediné dá a kvůli čemu se snaží?“ (Dopisy Olze. Praha 1999, s. 149). Havel na tyto své sugestivní otázky odpověděl tím nejsugestivnějším způsobem, totiž svým životem. Je to to, čemu T. G. Masaryk říkal jednat „sub specie aeternitatis“.

Jako prezident se několikrát objevil při různých slavnostních příležitostech v Karolinu. Čekal jsem jako vždy při jedné takové návštěvě podle protokolu hned u vchodu. Protože byl už nejvyšší čas a Havel nikde, zašel jsem rychle do Modré posluchárny do posledního místa zaplněné a od katedry jsem požádal přítomné o strpení, že čekáme na pana prezidenta. Z první lavice se ozval rozpačitý hlas: „Já už jsem tady.“ Nevím, jakou shodou okolností se stalo, že přišel do budovy jiným vstupem. Tedy bez slávy a ovací, jaksí skromně, potichu.

V zahraničí neopomněl připomínat naši akademickou půdu všude po světě – sám jsem ho nejednou jako reprezentant univerzity doprovázel: v Kanadě, v USA, na Islandu – mimo jiné byl jsem přítomen, když mu americký Kongres vstoje aplaudoval: všechno se ve mně údivnou radostí sevřelo.

Václav Havel byl myslitelem, pro něhož byla odpovědná dialogická účast bytostným projevem vazby k pravdě. Tato pravda není čímsi argumentačně formálním, nýbrž je životním postojem: podrobuje stále zkoušce vlastní život. Dialog není samomluvou, protože předpokládá přítomnost druhého: je společenstvím, a to společenstvím svobodným, nikoli deterministicky určeným.

Sázka na svobodu je společná etice filozofické i křesťanské; odpovědnost by v determinismu mohla být pouze právním pojmem, nikoliv výrazem vlastního rozhodnutí na základě rozumového nadhledu nebo angažovaného citu. Jak Sokrates, tak Ježíš požadují po člověku novou formu života, která vychází u Řeků z lásky k poznání pravdy – viz řecké slovo filozofia, v křesťanství pak pravda získává personální vztah člověka k absolutnu. Na takovou lidskou odpovědnost vsadil Václav Havel svůj život.